



INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№10

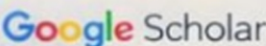
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal



Indexlanadigan bazalar:  Google Scholar  Crossref  OpenAIRE  CYBERLENIKA



INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

10-jild
10-son
Oktyabr, 2026

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal



INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Ubaydullayev G‘ayrat Zuvaytovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Xo‘janova Gulshoda Otamurodovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent



ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-заде Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбонович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Эркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шагинур Шухратовна - д.э.н. (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Убайдуллаев Гайрат Зувайтович - к.э.н., доцент

Ходжакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишиервич - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Алимова Муниса Юлчиевна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Эргашева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н. (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Жонузов Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Ходжанова Гулиода Отамуродовна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н. (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н. (PhD)

Панжиев Самижон Аликулович - PhD, доцент



MINTAQADA OZIQ-OVQAT TA'MINOTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Hakimova Muyassar Abdumalikovna

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГИОНА И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА НЕЁ

Хакимова Муяссар Абдумаликовна

ECONOMIC SUSTAINABILITY OF REGIONAL FOOD SUPPLY AND FACTORS INFLUENCING IT

Hakimova Muyassar Abdumalikovna

Annotatsiya. Mazkur maqolada mintaqada oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning nazariy-uslubiy asoslari, unga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy, resurs, institutsional va bozor omillari hamda ularning o'zaro bog'liqligi tadqiq etilgan. Mintaqaviy oziq-ovqat ta'minoti barqarorligini baholashda mahalliy ishlab chiqarish salohiyati, aholining iste'mol talabi, mahsulotlar narxi, daromadlar darajasi, investitsion faollik va logistika infratuzilmasining iqtisodiy ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: oziq ovqat mahsulotlari, iste'mol tovarlari, oziq-ovqat mahsulotlari importi, oziq-ovqat mahsulotlari eksporti, iste'mol tovarlari bozori, raqobat, oziq-ovqat xavfsizligi, kon'yunktura, oziq-ovqat, nooziqovqat, aholi daromadlari, iste'mol xarajatlari, chakana savdo, ulgurji savdo, xalq iste'mol tovarlari, oziq-ovqat xarajatlari, oziq-ovqat narxlari, ishlab chiqarish.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретико-методологические основы обеспечения экономической устойчивости продовольственного снабжения региона, а также взаимосвязь социально-экономических, ресурсных, институциональных и рыночных факторов, влияющих на его устойчивость. Обоснована экономическая значимость местного производственного потенциала, потребительского спроса населения, цен на продовольственные товары, уровня доходов, инвестиционной активности и логистической инфраструктуры при оценке устойчивости регионального продовольственного снабжения.

Ключевые слова: продовольственные товары, потребительские товары, импорт продовольственных товаров, экспорт продовольственных товаров, рынок потребительских товаров, конкуренция, продовольственная безопасность, рыночная конъюнктура, продовольственные и непродовольственные товары, доходы населения, потребительские расходы, розничная торговля, оптовая торговля, товары народного потребления, расходы на продовольствие, цены на продовольственные товары, производство.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations for ensuring the economic stability of regional food supply, as well as the interrelationships among socioeconomic, resource-related, institutional, and market factors affecting its stability. The study substantiates the economic significance of local production capacity, consumer demand, food prices, household income levels, investment activity, and logistics infrastructure in assessing the stability of regional food supply.

Keywords: food products, consumer goods, food imports, food exports, consumer goods market, competition, food security, market conditions, food and non-food products, household income, consumer expenditure, retail trade, wholesale trade, consumer commodities, food expenditure, food prices, production.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining erkinlashuvi va islohotlarning chuqurlashuvi hamda ijtimoiy yo'naltirilgan bozor munosabatiga o'tish fan va amaliyot oldiga aholini kundalik iste'mol tovarlari bilan ta'minlash sohasida yangi vazifalarni qo'yadi. Bunda bozorni oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, qishloq xo'jaligida turli xil mulkchilik shaklidagi ishlab

chiqarish sub'ektlarini shakllantirish va rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asosini tubdan o'zgartirish hozirgi kunning dolzarb muammolaridan biridir. BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti hamda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi vaqtda dunyoda 840 mln.dan ortiq kishi, ya'ni deyarli har sakkiz odamning biri to'yib ovqatlanmayapti, sayyoramiz aholisining 30



foizdan ziyodi to'laqonli ravishda ovqatlanmaslik, eng asosiy mikroelement va vitaminlar yetishmasligi muammosini boshdan kechirmoqda. Ana shunday sabablar tufayli 160 mln.dan ortiq bola bo'yining o'sishi, jismoniy va intellektual rivojlanishga doir kamchiliklardan aziyat chekmoqda.

Respublikamiz mustaqilligining dastlabki kunlaridan boshlab xalqimiz farovonligini oshirish, mamlakat iqtisodiyotini yuqori darajaga ko'tarish va mustahkamlash borasida davlat tomonidan joriy etib kelinayotgan islohotlar o'zining ijobiy natijalarini bermoqda. Ayniqsa, butunjahon global muammolaridan biri aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish va bunda, yer, so'v hamda boshqa moddiy boyliklardan unumli foydalanish maqsadida uzoqni ko'zlab ishlab chiqilgan davlat dasturlarining amalga oshirilishi mamlakatimiz har bir fuqarosi xonadonining to'kin-sochin bo'lishini ta'minlamoqda.

O'zbekiston o'zining betakror tabiati, serhosil tuprog'i, o'ziga xos iqlim sharoiti sabab yilning to'rt faslida ham qishloq xo'jaligi sohasida ulkan natijalarga erishib kelmoqda. Bu kabi imkoniyatlar sabab O'zbekiston o'z aholisini oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabining katta qismini o'z ichki resurslari orqali ta'minlab, katta hajmdagi mahsulotni eksport qilish imkoniyatiga ega davlatlar qatoridan joy egallagan.

Prezidentning 2024-yil 16-fevraldagi "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-36-son Farmonida keyingi besh yilda yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini 1,5 baravarga va eksport ko'rsatkichlarini – 2 baravarga oshirish maqsadi qo'yildi. Ushbu maqsadga erishish uchun "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish" loyihasi doirasida jalb qilingan mablag'lar hisobidan 80 mln. AQSh dollari va "Chorvachilik sohasini rivojlantirish (2-bosqich)" hamda "Chorvachilik sohasini barqaror rivojlantirishni moliyalashtirish" loyihalari doirasida 40 mln. AQSh dollari miqdoridagi mablag'lari Jahon banki va Fransiya taraqqiyot agentligi tomonidan jalb etildi.

Mazkur xalqaro moliya institutlaridan jalb qilingan mablag'lar hisobidan 45 mln. AQSh dollarini belgilangan tartibda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqaruvchi hamda eksport qiluvchi korxonalarni aylanma mablag'lar bilan ta'minlashga yo'naltirildi.

Xalqaro moliya institutlari mablag'lari hisobidan 220 mln. AQSh dollari miqdoridagi mablag'lar 2024-yil 1-martga qadar tijorat banklariga yo'naltirildi.

Oziq-ovqat mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash maqsadida Eksportni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi resurslari hisobidan eksport qiluvchi korxonalarga eksportoldi va eksport bilan bog'liq savdo operatsiyalarini moliyalashtirish uchun ikki yilgacha muddatga moliyaviy resurslar ajratish belgilandi. Bunda korxonalarning so'nggi 12 oy davomidagi eksport hajmidan kelib chiqib, eksport tushumi 100 ming AQSh dollaridan 1,0 mln. AQSh dollarigacha bo'lgan korxonalarga 100 ming AQSh dollarigacha, 1,0 mln. AQSh dollaridan 2,0 mln. AQSh dollarigacha bo'lgan korxonalarga 1,0 mln. AQSh dollarigacha, 2,0 mln AQSh dollaridan 4,0 mln AQSh

dollarigacha bo'lgan korxonalarga 2,0 mln. AQSh dollarigacha hamda 4,0 mln AQSh dollaridan ortiq eksport hajmiga ega korxonalarga 3,0 mln AQSh dollarigacha moliyaviy resurslar ajratilishi nazarda tutildi. Mazkur moliyalashtirish mexanizmi oziq-ovqat mahsulotlari eksportchilarining aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojini qondirish, tashqi savdo operatsiyalarining uzluksizligini ta'minlash va korxonalarning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan.[2]

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqada oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalalari, oziq-ovqat mahsulotlarining yetarli hajmda ishlab chiqarilishi, aholining iqtisodiy jihatdan ulardan foydalanish imkoniyati, bozor narxlarining barqarorligi hamda ta'minot tizimining ichki va tashqi xavf-xatarlarga moslashuvchanligini o'zaro bog'liq jarayon sifatida talqin etadi.

Nobel mukofoti sovrindori Amartiya Sen o'zining "Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation" (1981) asarida oziq-ovqat ta'minoti muammosini faqat mahsulot yetishmasligi bilan izohlash yetarli emasligini asoslagan. Olimning fikricha, aholining oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanish imkoniyati daromadlar, bandlik, bozor munosabatlari va iqtisodiy huquqlar tizimiga bevosita bog'liq. Ushbu yondashuv mintaqaviy oziq-ovqat ta'minoti barqarorligini baholashda aholi xarid qobiliyati va iste'mol xarajatlarini muhim mezon sifatida qarash imkonini beradi. [3]

Kristofer Barrett oziq-ovqat xavfsizligini tadqiq etishda mahsulotlarning mavjudligi, ulardan iqtisodiy foydalanish imkoniyati va iste'mol barqarorligini o'zaro bog'liq omillar sifatida o'rgangan. Uning ilmiy yondashuvi oziq-ovqat ta'minotidagi muammolarni ishlab chiqarish hajmi bilan cheklamasdan, bozor infratuzilmasi, daromadlar taqsimoti va iqtisodiy xavf-xatarlar ta'sirida tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi. [4]

FAO tomonidan ishlab chiqilgan oziq-ovqat xavfsizligining konseptual yondashuvida oziq-ovqatning mavjudligi, undan foydalanish imkoniyati, iste'mol qilinishi va ushbu shartlarning vaqt davomida barqarorligi asosiy o'lchamlar sifatida belgilangan. Mazkur yondashuv mintaqalarda mahalliy ishlab chiqarish, importga bog'liqlik, narxlar o'zgarishi va aholi daromadlarining oziq-ovqat ta'minotiga ta'sirini kompleks baholash uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. [5]

Shuningdek, Jahon banki tadqiqotlarida oziq-ovqat narxlari o'zgarishi, savdo cheklovlar, logistika xarajatlari va aholi real daromadlarining oziq-ovqat mahsulotlariga iqtisodiy yetishuvchanlikka ta'siriga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini ishlab chiqarish, taqsimot, savdo va iste'mol jarayonlari o'rtasidagi mutanosiblik asosida baholash zarurligini ko'rsatadi.[6]

Oziq-ovqat xavfsizligining turli jihatlarini keng tadqiq etilgan bo'lsa-da, mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini ishlab chiqarish salohiyati, import va eksport, aholi daromadlari, iste'mol xarajatlari hamda narxlar kon'yunkturasining o'zaro

ta'siri asosida kompleks baholash muhim tadqiqot yo'nalishi hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotda oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillarni tizimlashtirish va ularning mintaqaviy xususiyatlarini aniqlashga ustuvor ahamiyat beriladi.

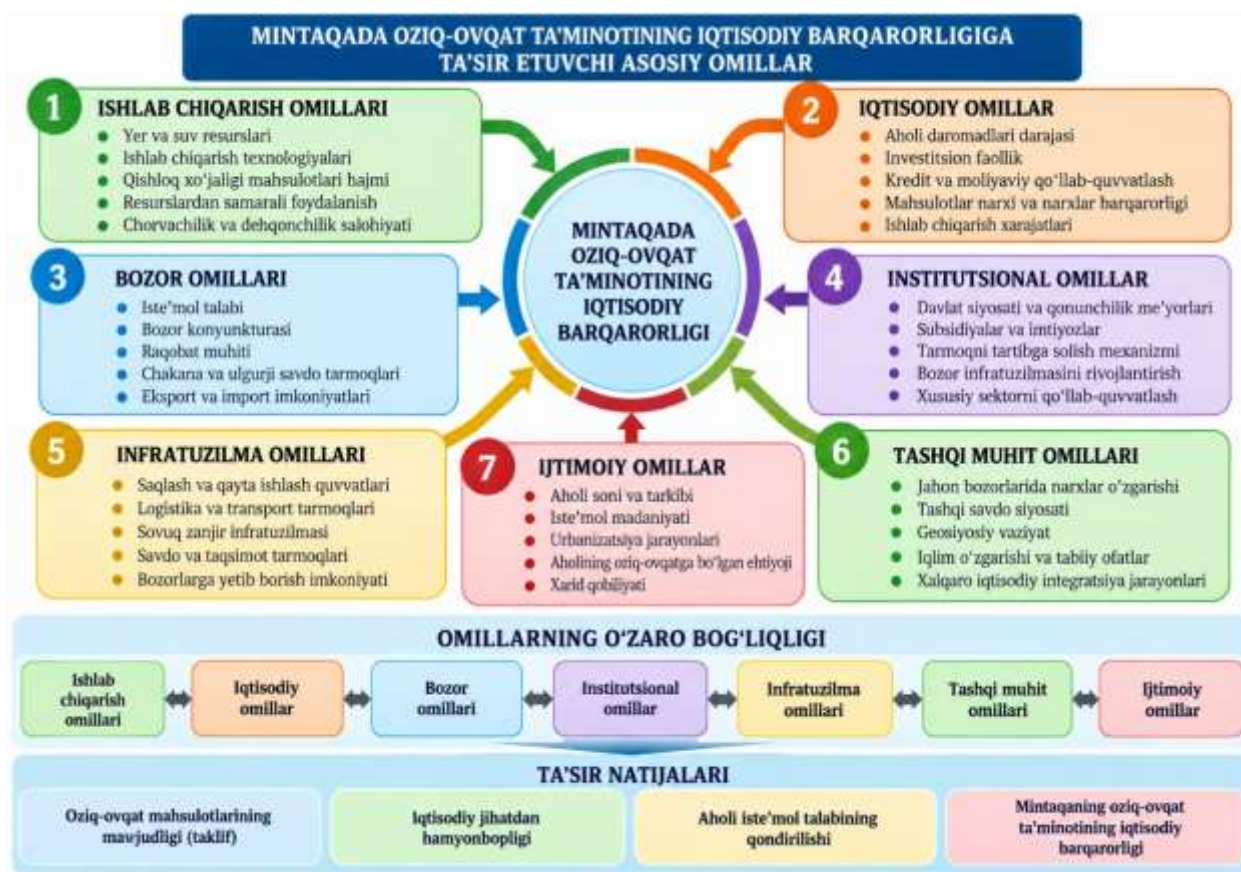
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda mintaqada oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini baholash va unga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlashda tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik, qiyosiy va omilli tahlil, dinamik qatorlar hamda ilmiy umumlashtirish usullaridan foydalanish nazarda tutilgan. Tadqiqot jarayonida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, import va eksport hajmlari, aholi daromadlari, iste'mol xarajatlari, narxlar dinamikasi, bozor kon'yunkturasi hamda savdo infratuzilmasining mintaqaviy oziq-ovqat ta'minoti barqarorligiga ta'siri o'rganiladi. Iqtisodiy barqarorlikni baholashda oziq-ovqat mahsulotlarining

bozordagi mavjudligi, iqtisodiy jihatdan hamyonbopligi, ichki talabning qondirilish darajasi va ta'minotning tashqi xavf-xatarlarga ta'sirchanligi asosiy mezonlar sifatida qaraladi. Tahlil natijalari asosida mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va unga ta'sir etuvchi omillarni samarali boshqarishning ustuvor tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlarini ilmiy asoslash ko'zda tutildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini shakllantiruvchi omillar tizimli yondashuv asosida yettita yo'nalishga ajratilgan: ishlab chiqarish, iqtisodiy, bozor, institutsional, infratuzilma, tashqi muhit va ijtimoiy omillar. Mazkur omillar o'zaro bog'liq holda oziq-ovqat mahsulotlari taklifining yetariligi, aholining iqtisodiy jihatdan ulardan foydalanish imkoniyati va iste'mol talabining qondirilishiga ta'sir ko'rsatadi (1-rasm).



1-rasm. Mintaqada oziq ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar.

Ishlab chiqarish omillari yer va suv resurslari, agrotexnologiyalar, dehqonchilik va chorvachilik salohiyati orqali mintaqaning oziq-ovqat mahsulotlari bilan o'zini ta'minlash imkoniyatlarini belgilaydi. Iqtisodiy omillar esa aholi daromadlari, investitsiyalar, kredit resurslari, ishlab chiqarish xarajatlari va narxlar barqarorligi orqali oziq-ovqat mahsulotlarining iqtisodiy jihatdan hamyonbopligiga ta'sir etadi. Bunda ishlab chiqarish hajmining o'sishi aholining real xarid qobiliyati bilan mutanosib bo'lishi mintaqaviy oziq-ovqat ta'minoti barqarorligining muhim sharti hisoblanadi.

Bozor va infratuzilma omillari mahsulotlarni ishlab chiqaruvchidan iste'molchiga yetkazish jarayonining samaradorligini belgilaydi. Xususan, raqobat muhiti, bozor kon'yunkturasi, saqlash va qayta ishlash quvvatlari, transport-logistika tizimining rivojlanganligi mahsulot yo'qotishlarini kamaytirish, ta'minot uzluksizligini ta'minlash va savdo xarajatlarini optimallashtirish imkonini beradi.

Institutsional omillar davlat tomonidan tartibga solish, subsidiyalash, moliyaviy rag'batlantirish va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali



oziq-ovqat bozori faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Tashqi muhit omillari xalqaro narxlar, tashqi savdo siyosati, geosiyosiy vaziyat va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xavf-xatarlarni qamrab olsa, ijtimoiy omillar aholi soni, demografik tarkib, urbanizatsiya va iste'mol xususiyatlari orqali oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning hajmi hamda tarkibini shakllantiradi.

Mintaqada oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini oshirish uchun mahalliy ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirish, mahsulot tannarxini pasaytirish, logistika xarajatlarini optimallashtirish, bozor raqobatini kuchaytirish va aholining real xarid qobiliyatini oshirishga qaratilgan kompleks tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish maqsadga muvofiq.

1-jadval

Qashqadaryo viloyatda yetishtiriladigan oziq-ovqat mahsulotlar hajmi

T/r	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2021 yil	2022 yil	2023 yil	2024 yil	2024 yil 2021 yilga nisbatan o'zgarishi, %
Dehqonchilik mahsulotlari							
1.	Kartoshka	tonna	177161	185793	195609	205158	115,8
2.	Sabzavot	tonna	495960	533865	559256	597259	120,4
3.	Poliz	tonna	169423	173471	192332	209561	123,7
4.	Meva	tonna	158060	165633	175644	186510	117,9
5.	Uzum	tonna	99715	105595	106513	112734	113,0
6.	Paxta	tonna	393522	426718	437872,8	362427,1	92,1
7.	Don	tonna	765478	789632	840044	893524	116,7
Chorvachilik mahsulotlari							
1.	Go'sht	tonna	305079	315430	328716	345922	113,4
2.	Sut	tonna	1239116	1277006	1311382	1380147	111,4
3.	Jun	tonna	7644	7966	8548	8913	116,6
4.	Qorako'leri	dona	245046	259122	267090	280453	114,5
5.	Tuxum	ming dona	506445	544527	578544	564261	111,4
6.	Pilla	tonna	2141,6	2295,8	2451,5	2859	133,5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, viloyatda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmida, asosan, ijobiy o'sish tendensiyasi kuzatilganligini ko'rsatadi. Xususan, dehqonchilik mahsulotlari tarkibida kartoshka yetishtirish hajmi 177,2 ming tonnadan 205,2 ming tonnaga (15,8 foiz), sabzavot 496,0 ming tonnadan 597,3 ming tonnaga (20,4 foiz), poliz mahsulotlari 169,4 ming tonnadan 209,6 ming tonnaga (23,7 foiz), meva 158,1 ming tonnadan 186,5 ming tonnaga (18,0 foiz), uzum 99,7 ming tonnadan 112,7 ming tonnaga (13,1 foiz) va don mahsulotlari 765,5 ming tonnadan 893,5 ming tonnaga (16,7 foiz) oshgan. Ayniqsa, sabzavot va poliz mahsulotlari ishlab chiqarishidagi yuqori o'sish sur'atlari mintaqaning oziq-ovqat ta'minoti salohiyati kengayganligini ifodalaydi. Shu bilan birga, paxta yetishtirish hajmining 393,5 ming tonnadan 362,4 ming tonnaga yoki 7,9 foizga kamayishi kuzatilgan.

Chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarishida ham ijobiy dinamika shakllangan. Jumladan, tahlil davrida go'sht ishlab chiqarish 13,4 foizga, sut 11,4 foizga, jun 16,6 foizga, qorako'l teri 14,5 foizga, tuxum

11,4 foizga va pilla yetishtirish 33,5 foizga oshgan. Biroq tuxum ishlab chiqarish hajmi 2023-yildagi 578,5 mln. donadan 2024-yilda 564,3 mln. donaga kamayganligi mazkur yo'nalishda yillik o'sish sur'atlari barqaror emasligini ko'rsatadi.

Viloyatda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish salohiyatining kengayishi mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash uchun muhim ishlab chiqarish asosini shakllantirayotganligini ko'rsatadi. Biroq mahsulot yetishtirish hajmining o'sishi oziq-ovqat ta'minoti barqarorligini to'liq ifodalamaydi. Shu bois mahsulotlarni qayta ishlash, saqlash va logistika infratuzilmasini rivojlantirish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish hamda aholining xarid qobiliyatini hisobga olgan holda bozor ta'minotini muvofiqlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur choralar mintaqaviy oziq-ovqat bozorida taklif barqarorligini ta'minlash va narxlar o'zgarishi bilan bog'liq iqtisodiy xavf-xatarlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Qashqadaryo viloyati qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish ko'rsatkichlari

T/r	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2021 yil	2022 yil	2023 yil	2024 yil
1.	Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jalik yalpi mahsuloti amaldagi bahoda	mlrd. so'm	29232,8	33549,2	39924,2	44293,5
a).	Shundan: Dehqonchilik mahsulotlari	mlrd. so'm	11332,1	13266,4	14913,8	16168,2
b).	Chorvachilik mahsulotlari	mlrd. so'm	16943,5	18974,3	23548,9	26525,0
O'tgan yilga nisbatan (solishtirma bahoda)		%	101,9	105,0	103,8	104,2

Viloyatda qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi yalpi mahsuloti hajmida ijobiy o'sish dinamikasi shakllanganligini ko'rsatadi. Xususan, yalpi mahsulot hajmi amaldagi baholarda 2021-yildagi 29232,8 mlrd. so'mdan 2024-yilda 44293,5 mlrd. so'mga yetib, 15060,7 mlrd so'mga yoki 51,5 foizga oshgan. Shu davrda dehqonchilik mahsulotlari hajmi 11332,1 mlrd. so'mdan 16 168,2 mlrd. so'mga (42,7 foiz), chorvachilik mahsulotlari esa 16943,5 mlrd. so'mdan 26525,0 mlrd. so'mga (56,5 foiz) ko'paygan. Bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish tarkibida chorvachilikning iqtisodiy ulushi yuqoriligini hamda uning o'sish sur'atlari dehqonchilikka nisbatan jadalroq ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, solishtirma baholarda qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotining yillik o'sish sur'ati 2021-yilda 1,9 foizni, 2022-yilda 5,0 foizni, 2023-yilda 3,8 foizni va 2024-yilda 4,2 foizni tashkil etgan. Bu ko'rsatkichlar tarmoqda real ishlab chiqarish hajmining muntazam o'sib borganligini, biroq yillar kesimida o'sish sur'atlarining muayyan tebranishlarga ega ekanligini ifodalaydi.

Ilmiy xulosa. Viloyatda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining ortishi mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining resurs va ishlab chiqarish bazasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan bir qatorda, dehqonchilik va chorvachilik tarmoqlarida resurslar unumdorligini yuksaltirish, mahsulotlarni qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish, ta'minot zanjirlarini takomillashtirish hamda narxlar barqarorligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu mintaqaning ichki oziq-ovqat bozorida taklif barqarorligini oshirish va tashqi bozor omillariga bog'liqlikni kamaytirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mintaqada oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligi va unga ta'sir etuvchi omillarni tadqiq etish natijalari shuni ko'rsatadiki, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash ishlab chiqarish hajmini oshirish bilangina cheklanmasdan, aholining xarid qobiliyati, mahsulotlar narxi, resurslardan foydalanish samaradorligi, bozor infratuzilmasi va tashqi iqtisodiy xavf-xatarlarga moslashuvchanlikni o'zaro muvofiqlashtirishni talab etadi. Bu borada O'zbekiston Respublikasining oziq-ovqat xavfsizligi va sog'lom ovqatlanishni ta'minlashning 2030-yilgacha mo'ljallangan strategiyasi mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy, ijtimoiy

va ekologik barqarorligini mustahkamlash uchun muhim strategik asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur strategiyaning ustuvor yo'nalishlari hamda tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash bo'yicha quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

1. Mahalliy ishlab chiqarish salohiyati, oziq-ovqat mahsulotlarining iqtisodiy jihatdan hamyonbopligi, aholi daromadlari, iste'mol xarajatlari, importga bog'liqlik va narxlar o'zgaruvchanligini ifodalovchi indikatorlar asosida integral baholash tizimini shakllantirish maqsadga muvofiq. Bu mintaqalarning oziq-ovqat ta'minoti bo'yicha iqtisodiy barqarorlik darajasini qiyosiy baholash va ustuvor muammolarni aniqlash imkonini beradi.

2. Strategiyada belgilangan ustuvor vazifalardan kelib chiqib, yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari tannarxini optimallashtirish hamda ekologik barqaror ishlab chiqarish usullarini kengaytirish zarur. Bunda iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlik mezonlarini o'zaro uyg'unlashtirish mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Erkin bozor iqtisodiyoti tamoyillariga asoslangan holda, asosiy oziq-ovqat mahsulotlari va ularning xomashyo zaxiralarini shakllantirish, saqlash va bozorga yetkazib berish jarayonlarini iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlari orqali muvofiqlashtirish taklif etiladi. Bu mavsumiy taklif o'zgarishlarini yumshatish, ta'minot uzilishlarining oldini olish va narxlar keskin tebranishini cheklash imkonini beradi.

4. Tabiiy va texnogen ofatlar, iqlim o'zgarishi, suv tanqisligi, global iqtisodiy inqirozlar, pandemiyalar, geosiyosiy ziddiyatlar hamda tashqi savdo cheklovlarining mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotiga ta'sirini baholash uchun iqtisodiy monitoring va erta ogohlantirish platformasini shakllantirish maqsadga muvofiq. Mazkur tizim xavf-xatarlarning ehtimoliy ta'sirini prognozlash, muqobil ta'minot manbalarini belgilash va tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qiladi.

5. Mintaqalarda ishlab chiqaruvchilar, qayta ishlash korxonalari, logistika markazlari va savdo sub'ektlari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni muvofiqlashtirish, mahsulot yo'qotishlarini kamaytirish va qo'shilgan qiymat yaratish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Bu mahsulotlarning bozorga yetkazib



berish xarajatlarini pasaytirish hamda mahalliy oziq-ovqat ta'minoti raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

6. Aholi real daromadlari, oziq-ovqat xarajatlari, iste'mol me'yorlari va asosiy mahsulotlar narxlari o'rtasidagi mutanosiblikni hisobga olgan holda, oziq-ovqat ta'minotining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish zarur. Bunda aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini manzilli qo'llab-quvvatlash, sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ustuvor ahamiyatga ega.

7. Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish, iste'mol, eksport-import, narxlar dinamikasi, zaxiralar va aholi daromadlarini qamrab oluvchi yagona axborot-tahliliy tizimni shakllantirish lozim. Ushbu tizim asosida 2030 yilgacha bo'lgan davr uchun mintaqaviy oziq-ovqat ta'minotining muqobil rivojlanish ssenariylarini ishlab chiqish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash mumkin.

O'zbekiston Respublikasining 2030 yilgacha mo'ljallangan oziq-ovqat xavfsizligi va sog'lom ovqatlanish strategiyasida belgilangan ustuvor vazifalarni mintaqaviy darajada amalga oshirishda ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirish, strategik mahsulot zaxiralarini shakllantirish, iqtisodiy-ekologik boshqaruv samaradorligini oshirish va xavf-xatarlarni erta aniqlash mexanizmlarini o'zaro integratsiyalash muhim ahamiyatga ega.

Ushbu chora-tadbirlar mintaqada oziq-ovqat mahsulotlari taklifining uzluksizligini ta'minlash, aholining xarid qobiliyatiga mos iste'mol imkoniyatlarini kengaytirish, tashqi iqtisodiy ta'sirlarga bog'liqlikni kamaytirish hamda oziq-ovqat ta'minotining uzoq

muddatli iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash uchun ilmiy-uslubiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2025-yil 3-fevraldagi O'RQ-1023-son "Oziq-ovqat xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni.

2. Prezidentning 2024-yil 16-fevraldagi "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-36-son Farmoni

3. Sen A. Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation. Oxford: Clarendon Press, 1981.

4. Barrett C. B. Measuring Food Insecurity. Science, 2010, Vol. 327, No. 5967, pp. 825–828. DOI: 10.1126/science.1182768.

5. FAO. An Introduction to the Basic Concepts of Food Security. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2008.

6. Committee on World Food Security. Ensuring Food Security: Why Agency and Sustainability Matter. 2024.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Hakimova Muyassar Abdumalik qizi Qarshi Davlat texnika universiteti Tabiiy fanlar kafedrasida / Хакимова Муяссар Абдумаликовна Кафедра естественных наук, Каршинский государственный технический университет / Khakimova Muyassar Abdumalik kizi Department of Natural Sciences, Karshi State Technical University

E-mail: hmuyassar2@gmail.com



INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X



t.me/kstu_uz



Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225



www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz